

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Кафедра теоретичної та прикладної хімії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор _____
“ ____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ **Фізико-хімія паливно-мастильних матеріалів**

спеціальність _____ 102 «Хімія» _____
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____
(назва спеціалізації)

інститут, факультет _____ факультет природничих наук _____
(назва інституту, факультету)

Івано-Франківськ – 2017 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «**Фізико-хімія паливно-мастильних матеріалів**» для студентів за спеціальністю 102 – «Хімія».

„30” серпня 2017 р. – 11 с.

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Кузишин О.В., доцент кафедри теоретичної та прикладної хімії, кандидат фізико-математичних наук

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теоретичної та прикладної хімії

Протокол від “30” серпня 2017 р. № 1

Завідувач кафедри теоретичної та прикладної хімії

_____ (Миронюк І.Ф.)
(підпис) (прізвище та ініціали)
“ ___ ” _____ 20__ р.

Схвалено методичною комісією факультету, інституту.

Протокол від “ ___ ” _____ 20__ р. № ___

“ ___ ” _____ 20__ р.

Голова _____ (Шпарик Ю.С.)

© Кузишин О.В., 2017 рік

© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2017 рік

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3 ECTS	Галузь знань 10 природничі науки (шифр і назва) Напрямок підготовки	Вибіркова	
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): 102 «Хімія»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		<u>2</u> -й	<u>2</u> -й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		<u>3</u> -й	<u>3</u> -й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: 11,25 аудиторних – 3,75 год самостійної роботи студента – 7,5 год	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>магістр</u>	<u>14</u> год.	год.
		Практичні, семінарські	
		__ год.	__ год.
		Лабораторні	
		<u>16</u> год.	__ год.
		Самостійна робота	
		<u>60</u> год.	__ год.
Індивідуальні завдання: __ год.			
Вид контролю: залік			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 30/60 (0,5);

для заочної форми навчання –

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета:

Дати майбутнім фахівцям знання про властивості палив, мастильних матеріалів, спеціальних рідин і ремонтно-експлуатаційних матеріалів, вплив їх якостей на техніко-економічні показники сільськогосподарської техніки; сформувати навички визначення основних показників якості та підбору відповідних сортів і марок палив, мастильних матеріалів, спеціальних рідин та ремонтно-експлуатаційних матеріалів для машин.

Завдання:

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- сучасний стан та перспективи розвитку хімотології паливно-мастильних матеріалів;
- будову, структуру, методи і технології отримання паливно-мастильних матеріалів, а також залежність властивостей і якості паливно-мастильних матеріалів від технології одержання, умов і способів зберігання та експлуатації;
- методи отримання сучасних й перспективних паливно-мастильних матеріалів з нафти та інших видів сировини;
- основні фізико-хімічні властивості паливно-мастильних матеріалів та принципи їх застосування;
- основні вимоги до палив, мастильних матеріалів, технічних рідин та інших експлуатаційних матеріалів; їх основні властивості, асортимент, умови застосування і зміну показників якості в процесі транспортування та зберігання;
- асортимент паливно-мастильних матеріалів; фірми, які їх виготовляють;
- класифікації закордонних паливно-мастильних матеріалів (ПММ) і відповідність їх вітчизняним;
- вплив рівня експлуатаційних властивостей матеріалів на довговічність роботи агрегатів і вузлів автомобільної техніки;
- методику та обладнання для визначення основних показників якості палив, мастильних матеріалів і технічних рідин;
- методичні підходи щодо вирішення конкретних виробничих задач;
- основи раціонального та економного використання ПММ, технічних рідин та ремонтно-експлуатаційних матеріалів;
- техніку безпеки, протипожежні заходи та заходи щодо запобігання забрудненню навколишнього природного середовища під час роботи з ПММ.

вміти:

- орієнтуватись в номенклатурі, асортименті, властивостях і маркуванні паливно-мастильних матеріалів;
- обґрунтувати необхідність і доцільність використання паливно-мастильних матеріалів в конкретних умовах;
- контролювати якість паливно-мастильних матеріалів;

- визначати кондиційність матеріалів в умовах експлуатації, виправляти показники якості некондиційних матеріалів (в разі необхідності);
- визначати вплив паливно-мастильних матеріалів на навколишнє середовище;
- розробляти заходи з раціонального і економного використання паливно-мастильних матеріалів та запобігання забрудненню навколишнього природного середовища.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Паливні матеріали

1. ВИДИ ПАЛИВ, ЇХ ВЛАСТИВОСТІ І ПРОЦЕСИ ГОРІННЯ.

Загальна характеристика палива. Класифікація. Склад палива. Теплота згоряння палива. Тверде паливо. Рідке паливо. Газоподібне паливо. Основи теорії горіння палива. Технологічний процес горіння палива

2. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО ОДЕРЖАННЯ РІДКИХ ПАЛИВ І МАСЕЛ. Загальні поняття про нафту. Основні способи одержання палив і масел з нафти. Короткі відомості про одержання палив і масел з ненафтової сировини. Способи очищення палив. Способи очищення масел. Загальні показники фізико-хімічних і експлуатаційних властивостей нафтопродуктів.

3. ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПАЛИВ ДЛЯ ДВИГУНІВ З ПРИМУСОВИМ ЗАПАЛЮВАННЯМ. Умови застосування і основні вимоги до бензинів. Сумішоутворюючі властивості бензинів. Нормальне і детонаційне згорання бензину. Вплив конструктивних і експлуатаційних факторів і хімічного складу палива на процес згоряння. Оцінка детонаційної стійкості палива і антидетонатори. Стабільність і схильність бензинів до відкладень. Корозійні властивості бензинів. Асортимент бензинів і область їх використання. Закордонні класифікації автомобільних бензинів.

4. ПАЛИВА ДЛЯ ДИЗЕЛЬНИХ ДВИГУНІВ. Умови застосування і основні вимоги до дизельних палив. Умови згорання палива та забезпечення м'якої роботи двигуна. Прокачувальна здатність і сумішоутворюючі властивості дизельних палив. Оцінка самозаймистості і цетанове число палива. Нагароутворюючі і корозійні властивості палива. Асортимент палив для дизельних двигунів та область їх застосування. Закордонні класифікації дизельних палив.

5. ГАЗОПОДІБНЕ ПАЛИВО. Загальні відомості. Класифікація. Характеристика і асортимент газоподібного палива. Застосування газоподібного палива у ДВЗ. Суть процесу газифікації. Використання генераторного газу. Особливості одержання і використання біогазу. Особливості застосування газоподібного палива в сільському господарстві.

Змістовий модуль 2. Мастильні матеріали

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО МАСТИЛЬНІ МАТЕРІАЛИ. Роль мастильних матеріалів у використанні машин. Аспекти проблеми поняття про тертя і його види. Призначення мастильних матеріалів та вимоги до них. Класифікація мастильних матеріалів.

2. МАСТИЛЬНІ МАТЕРІАЛИ ТА ЇХ ВЛАСТИВОСТІ. Базові масла і способи їх отримання. Функціональні добавки до масел. В'язкість і в'язкісно-температурні властивості масел. Хімічна стабільність та миючі властивості масел. Низькотемпературні властивості масел. Протикорозійні властивості. Вплив вмісту води та механічних домішок на якість масла. Протизносні та протизадирні присадки. 2.9. Випаровуваність масел.

3. МОТОРНІ МАСЛА. Вимоги, що висуваються до моторних масел. Склад і умови роботи моторних масел. Класифікація та асортимент моторних масел. Взаємозамінність масел. Спрацьованість та зміна масел.

4. ТРАНСМІСІЙНІ МАСЛА. Умови роботи та вимоги до трансмісійних масел. Основні властивості трансмісійних масел. Класифікація та асортимент трансмісійних масел. Масла для гідромеханічних передач. 4.5. Закордонні трансмісійні масла.

5. МАСЛА ДЛЯ ГІДРАВЛІЧНИХ СИСТЕМ. Загальні відомості і властивості. 5.2. Класифікація і асортимент масел для гідравлічних систем.

6. ПЛАСТИЧНІ МАСТИЛЬНІ МАТЕРІАЛИ. Склад, призначення та вимоги до пластичних матеріалів. 6.2. Методи оцінки основних показників та властивостей масел. Асортимент мастил.

7. МАСЛА ІНШОГО ПРИЗНАЧЕННЯ. Індустріальні масла. Турбінні масла. Обкаточні масла. Компресорні масла.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Паливні матеріали												
Тема 1. Види палив, їх властивості і процеси горіння		2	2			8						
Тема 2. Загальні відомості про одержання рідких палив і масел		2	2	4		8						
Тема 3. Експлуатаційні властивості та використання палив для двигунів з примусовим запалюванням		2	2	4		8						
Тема 4. Палива для дизельних двигунів		2		4		8						
Тема 5. Газоподібне паливо		2		4		8						
Разом за змістовим модулем 1		10	10	28		40						
Усього годин												
Модуль 2												
Змістовий модуль 2. Мастильні матеріали												
Тема 6. Загальні відомості про мастильні матеріали	11	2				10						
Тема 7. Мастильні	11	2				10						

матеріали та їх властивості												
Разом за змістовим модулем 2	22	4				20						
Усього годин	90	14		16		60						

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми		Кількість годин
1			
2			

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми		Кількість годин
1			
2			

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Визначення зольності твердого палива	4
	Визначення в'язкості нафтопродукту	
	Визначення якості бензину і дизельного палива	
2	Визначення фракційного складу бензину (бензинових сумішей)	4
3	Визначення залежності умовної в'язкості від температури	4
4	Визначення типу консистентного пластичного мастила (КПМ)	4
5	Визначення густини паливно-мастильних матеріалів, технічних рідин та електроліту	
6	Визначення температури краплепадіння консистентних пластичних мастил (КПМ)	

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Види палив, їх властивості і процеси горіння	8
2	Загальні відомості про одержання рідких палив і масел	8
3	Експлуатаційні властивості та використання палив для двигунів з примусовим запалюванням	8
4	Палива для дизельних двигунів	8
5	Газоподібне паливо	8
6	Загальні відомості про мастильні матеріали	10
7	Мастильні матеріали та їх властивості	10
	Разом	60

9. Індивідуальні завдання

10. Методи навчання:

- інформаційно-рецептивний (словесні, наочні)
- репродуктивний
- проблемний
- частково-пошуковий (евристичний)
- пошуковий (дослідницький)

(Розповідь, лекції, консультації, письмові і усні перевірки самостійної роботи студентів, семінари, практичні заняття, лабораторні заняття, бесіда, дискусія, діалог, індивідуальний/груповий проект, презентація, ділова/рольова симуляційна гра).

11. Методи контролю

- усний контроль і самоконтроль;
- письмовий контроль (звіти до лабораторних робіт, самостійні роботи, контрольні роботи, реферати, самоконтроль та взаємоперевірка);
- лабораторно-практичний контроль;
- тестовий контроль.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Залік

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль №2				100
T1	T2	T3	T1	T2	T3	T4	T5	
Контрольна робота 15				Контрольна робота 15				
Поточний контроль 20 (лаб. роб.)								
Підсумковий тест (залік)								
50								

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча навчальна програма навчальної дисципліни.
3. Навчальні посібники з лабораторного практикуму.
4. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи студентів.

14. Рекомендована література

Базова

1. Паливо-мастильні матеріали, технічні рідини та системи їх забезпечення./ Упор. В.Я. Чабанний. – Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2008. – 500с.
2. Титаренко В.Є., Грабар І.Г., Шостачук А.М. Використання експлуатаційних матеріалів та економія паливно-енергетичних ресурсів. ЖДТУ, 2010. – 219 с.
3. І.Г. Черниш. Експлуатаційні матеріали транспортних засобів. ЖІТІ, 1998. – 260 с.
4. С.К. Полянський., К.М. Коваленко. Експлуатаційні матеріали. К.: «Либідь», 2003. – 446 с.
5. Окоча А.І, Білоконь Я.Ю. Паливно-мастильні та інші експлуатаційні матеріали. – К.: Український духовний центр, 2004.
6. Окоча А.І., Антипенко А.М. Паливно-мастильні та інші експлуатаційні матеріали. – К.: Урожай, 1996.
7. Кузнецов М.А., Итинская Н.И. Топливо, масла и технические жидкости. М.: Агропромиздат, 1989.
8. Кузнецов А.В. Практикум по топливу и смазочным материалам. – М.: Агропромиздат, 1987.
9. А.С. Волков, А.С. Жирновой, Ю.Е. Заворицкий и др. Автомобильные топлива, масла и присадки. Ред. журн. «Сигнал», Киев, 1996. – 69 с.
10. А.А. Милушин, В.А. Чернякин. Справочник водителя автомобиля. М.: Транспорт, 1982. – 239 с.
11. К.К. Папок, Н.А. Рагозин. Словарь по топливам, маслам, смазкам, присадкам и специальным жидкостям (химотологический словарь). Изд. 4-е, пер. и доп., М., «Химия», 1975. – 392 с.
12. В.П. Павлов. Автотракторные эксплуатационные материалы, изд-во «Транспорт», М. 1969. – 214 с.

Допоміжна

1. Шпак О.Г. Нафта та нафтопродукти. – К.: Ясон-К, 2000.
2. Караулов А.К. Автомобильные топлива. Бензины и дизельные. Справочник. – К.: Радуга, 2000. 1..Г. Черниш. Товарознавство палива та хімічних матеріалів, МВССО УАГР, КІНХ, К. 1972. – 214 с.
3. Г.Черниш, Гончарик В.П., Єльченка С.В. і ін. Модифіковані волокнисті сорбенти нафтопродуктів на основі гірничо-збагачувального виробництва (нафт. і газ. пром-сть, 1996. № 2 с. 32).
4. Їльченко С.В., Черниш І.Г., Іванишин М.Д., Єгер Д.О. Використання гідрофільно-гідроробних сорбентів на основі мінеральних волокон та

терморозширеного графіку для очищення підтоварної води нафт. і газ. пром-сть, 1997, № 3, с. 26.

5. Белінський В.П., Бойченко С.В. Методи запобігання втратам палива від випаровування під час заправки автотранспортних засобів. Нафт. і газ. пром-сть, 1996, № 3, с. 10.
6. Бойченко С.В. Зниження втрат нафтопродуктів від випробування під час зберігання нафт. і газ. пром-сть. 1995, № 3, с. 44.

15. Інформаційні ресурси

<http://uk.wikipedia.org/wiki>

<http://elibrary.nubip.edu.ua>

<http://thinbook.org/book>

<http://www.youtube.com>

http://www.chem.msu.su/rus/elibrary/edu_physical.html

<http://chemistry-chemists.com/>

<http://www.xumuk.ru/>

Примітки:

1. Робоча програма навчальної дисципліни є нормативним документом вищого навчального закладу і містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролів.

2. Розробляється лектором. Робоча програма навчальної дисципліни розглядається на засіданні кафедри, у методичній комісії факультету, інституту, підписується завідувачем кафедри, головою методичної комісії і затверджується проректором з науково-педагогічної роботи.